

Circulaire economie versnellen doe je samen!

Vijf jaar geleden startte de Amsterdam Economic Board in de Metropoolregio Amsterdam met een ambitieus programma Circulaire Economie. Wat is er tot nu toe bereikt? En wat zijn de geleerde lessen?

De circulaire economie gaat ervan uit dat je producten en materialen zo hoogwaardig mogelijk in de kringloop houdt, met waarborging van de veerkracht van natuurlijke ecosystemen. Het opbouwen van zo'n circulaire economie vergt een transitieaanpak. Dit betekent dat alle relevante personen en organisaties betrokken moeten worden en op verschillende schaalniveaus tegelijk: wijk, stad, regio, nationaal en EU/ internationaal. Van belang is om een perspectief voor de lange termijn te verbinden met een aanpak op korte termijn, met ruimte voor experimenteren en leren. Om het transitieproces te regisseren heb je trekkers nodig ('transitiemakelaars') die tussen de partijen staan. Hun werk is om coalities van welwillende partijen

te bouwen die samen circulaire initiatieven realiseren. Dit vergt een flexibele maar doelgerichte aanpak die inspeelt op kansen. Het is geen vooraf uit te stippelen pad, maar een constant zoekproces om tot zo vernieuwend mogelijke resultaten te komen.

Vier fasen

Het circulaire economie programma van de Amsterdam Economic Board, kortweg Board, bestaat uit vier fasen:

- Fase 1: het opstellen van het programma;
- Fase 2: het bouwen en tot stand brengen van circulaire initiatieven;
- Fase 3: het opschalen van de in fase 2 ontwikkelde initiatieven tot regionaal niveau;
- Fase 4: circulaire economie op landelijk

niveau tot het nieuwe normaal maken ('mainstreamen').

Van 2015 tot 2018 was het programma gericht op fasen 1 en 2. In 2019 startte fase 3 voor die initiatieven die hebben geleid tot nieuwe circulaire bedrijvigheid. Fase 4 is nog niet in zicht.

Programma

Gestart is met het formuleren van de hoofdlijnen van een regionaal programma Circulaire Economie. Deze waren gebaseerd op een eerste ronde gesprekken met vertegenwoordigers van lokale overheden, bedrijven en kennisinstellingen. Bovendien moest het programma complementair zijn

aan dat van de lokale overheden. De notitie op hoofdlijnen is besproken en goedgekeurd door de Amsterdam Economic Board en de 32 gemeenten en de provincies Noord-Holland en Flevoland, verenigd in de Metropoolregio Amsterdam (MRA). Vervolgens formuleerde de Board een uitgewerkt programma dat weer is voorgelegd aan beide gremia. Hierin werden ook rollen en verantwoordelijkheden tussen de Board en MRA vastgesteld en werd mandaat gegeven aan de Board voor het regisseren van het programma.

In totaal vergde fase 1 een jaar. Dat lijkt wellicht lang, maar heeft wel de vertrouwensbasis gelegd voor een goede samenwerking. Het programma beschrijft de doelstellingen tot 2025: 20% reductie van de import van grondstoffen (om meer zelfvoorzienend te worden); herontwerp van 20 product-/materiaal ketens; hoogwaardige recycling van tenminste 40 grondstofstromen; 2000 nieuwe banen, 150 nieuwe (startup) bedrijven en 35% verlaging van de milieudruk.

Speerpunten

De aanpak voor de eerste vier jaar richtte zich op twee speerpunten:

1. Circulair inkopen (vanwege de sturende invloed die dit kan hebben op het creëren van een markt voor circulaire producten en diensten);
2. Hergebruik van negen grondstofstromen die in grote volumes door de regionale economie gaan, maar nog onvoldoende hoogwaardig worden hergebruikt en gerecycled.

Speerpunt 1: Circulair Inkopen

Dit speerpunt is vormgegeven door het opzetten van drie communities of practice. Doel hiervan was om kennis uit te wisselen, te leren van elkaars ervaringen met circulair inkopen en zo mogelijk gezamenlijk inkooptrajecten uit te zetten. Elke community werd gemodereerd door de Board en bestond uit zes bijeenkomsten met gemiddeld elf deelnemers, met name hoofden van inkoopafdelingen, uit bedrijfsleven, overheid en kennisinstellingen. Daarmee ontstond een netwerk van partijen die zich inzetten voor circulair inkopen. Maar liefst 31 gemeenten

en beide provincies hebben zich geschaard achter de doelstelling om in 2022 minimaal 10%, in 2025 50% en zo snel mogelijk daarna 100% circulair te gaan inkopen. Om dit voor elkaar te krijgen is vanuit de MRA een aparte regisseur aangesteld. Ter ondersteuning ontwikkelde deze regisseur een circulaire roadmap waarmee de voortgang gemonitord wordt. Verschillende deelnemers aan de communities of practices uit het bedrijfsleven en de kennisinstellingen volgen een vergelijkbare aanpak. Uitgerekend is dat de eerste twee communities inmiddels 150 miljoen euro aan investeringen in circulair inkopen hebben gedaan, met name in de bouw, kantoorinrichting, catering, ICT en verkeersborden.

Speerpunt 2: Hergebruik van grondstofstromen

De inzet op dit speerpunt was om in vier jaar negen grondstofstromen, die alle in grote volumes worden afgedankt, via producthergebruik en recycling hoogwaardig terug te brengen in de kringloop. Het ging om: biomassa, bouwmaterialen, elektrische en elektronische producten, niet meer draagbaar textiel, plastics, luiers, matrassen, servers van datacentra en metalen.

Vooraf huishoudelijke grondstofstromen werden geselecteerd, omdat daarover openbare data beschikbaar zijn en gemeenten hierin interesse hadden. Daarnaast werd gekozen voor enkele grondstofstromen van bedrijven waaraan het netwerk van de Board prioriteit gaf. Veel grondstofstromen bestaan uit deelstromen, bijvoorbeeld bij biomassa: openbaar groen, groente-, fruit- en tuinafval en grondstofstromen van de voedselindustrie en afvalwaterzuivering. Voor elke (sub)stroom werd eerst met experts onderzocht welke meest innovatieve opties mogelijk waren. Vervolgens is via een marktconsultatie verkend of en welke bedrijven willen investeren in nieuwe bedrijvigheid rond die circulaire innovatie. Daarbij gaf de ondernemer aan onder welke randvoorwaarden hij bereid was een consortium te trekken. De Board zorgde samen met de benodigde partijen dat die randvoorwaarden werden vervuld, denk aan voldoende en gegarandeerde volumina van de te verwerken grondstof, afzetmogelijk-

heden van het gerecyclede materiaal van een goede kwaliteit en een adequate inzameling en logistiek. Vervolgens werd een consortium gevormd van de partijen die tezamen het circulaire initiatief wilden nemen. Daarna trok de Board zich terug.

Het resultaat is dat in vier jaar tijd twintig succesvolle consortia zijn opgezet die nu of binnenkort leiden tot nieuwe bedrijvigheid. Voorbeelden zijn luierecycling en opwerking van bermgras tot isolatiemateriaal, energie en in de toekomst ook chemische componenten. In 60% van de gevallen werden nieuwe financiële arrangementen ontwikkeld om de kosten en baten naar evenredigheid onder de partijen te verdelen. Om de uitvoering van speerpunt 2 vanuit de overheid te versterken, heeft de MRA twee regisseurs aangesteld.

Geleerde lessen

Het CE-programma heeft – met vallen en opstaan – geleid tot succesvolle resultaten. Vanzelfsprekend wordt dit proces versneld als de Rijksoverheid krachtiger beleidsinstrumenten inzet, zoals strengere wetgeving en hogere belasting op grondstoffen en lagere op arbeid. Op regionale schaal zijn de belangrijkste succesfactoren:

1. Een gecoördineerd en goed geregisseerd proces onder leiding van een team van transitmakelaars met mandaat en daadkracht;
2. Samenwerking tussen partijen die circulaire consortia bouwen en die vertrouwen in elkaar hebben;
3. Nieuwe financiële en organisatorische arrangementen tussen partijen om een levensvatbare business case te creëren.
4. Additionele, maatgerichte instrumenten om het proces te versnellen (met als belangrijkste instrument: circulair inkopen).

De komende vier jaar worden de geslaagde circulaire initiatieven opgeschaald, de aanpak 'circulair inkopen' verder uitgebreid en nieuwe grondstofstromen opgepakt. Het is een proces waarin steeds meer circulaire bouwblokken worden toegevoegd die met elkaar uiteindelijk massa maken.

Jacqueline Cramer